

عوامل پرخطر خانوادگی، اجتماعی و فردی مرتبط با رفتارهای سوء مصرف مواد در نوجوانان Familial, social and individual risk factors related to adolescents' substance abuse

Arezou Asghari

Assistant Professor of Educational Psychology, Kosar
 University of Bojnord

آرزو اصغری

استادیار روانشناسی تربیتی، دانشگاه کوثر بجنورد

Abstract

In recent years, substance abuse has an increasing trend around the world and imposes so many financial and social costs through the world. Substance abuse, seriously, is one the health problems that annually leading the causes of death for many people. The present study tries to review some important factors affect substance abuse in adolescents which some research has noted. The study has aimed from massive contributing risky factors, considers familial, social and individual factors. Adolescence, indeed, is a critical period of physical and cognitive development and also searching for identity which may lead a person to experience risky behaviors. Identifying risk factors in adolescents' substance abuse behaviors and having knowledge about these factors would help specialists and therapists to designs innovative and efficient preventing and treatment programs to decrease substance abuse tendencies in adolescents.

Keywords: Drug abuse, risk factors, adolescence

چکیده

در سال های اخیر، سوء مصرف مواد در سراسر دنیا افزایش چشمگیری داشته است و هزینه های اقتصادی و اجتماعی زیادی را بر جامعه جهانی تحمیل کرده است. اعتیاد به طور جدی یکی از مشکلات سلامت روانی است که سالانه باعث مرگ بسیاری از افراد می شود. این مطالعه در پی آن است که برخی از عوامل مهم در سوء مصرف مواد در نوجوانان را که در پژوهش ها به آن اشاره شده است، مرور نماید و از میان عوامل گسترده خطرزا در زمینه سوء مصرف مواد، عوامل خانوادگی، اجتماعی و فردی را مورد توجه قرار داده است. در حقیقت، نوجوانی مرحله ای بحرانی است که به دلیل تحولات جسمانی و شناختی و هویت یابی می تواند فرد را به سمت رفتارهای پرخطر سوق دهد. شناسایی عوامل خطر و تهدید کننده ابتلا به سوء مصرف مواد در نوجوانان و گسترش آگاهی در این زمینه می تواند به متخصصان و درمانگران در طراحی مدل های ابتکاری و سودمند پیشگیرانه و درمانی به منظور کاهش تمایل مصرف مواد در نوجوانان یاری رساند.

واژگان کلیدی: سوء مصرف مواد، عوامل پرخطر، نوجوانی

ویرایش نهایی: مهر ۹۸

پذیرش: اردیبهشت ۹۷

دریافت: اسفند ۹۶

نوع مقاله: مروری

مقدمه

نوجوانی مرحله ای مهم است که با تکانشگری، تعارض با خانواده و نافرمانی مشخص می شود. این ویژگی ها به همراه کنجکاو و تصور "همه چیز توانی" یک نوجوان، ممکن است وی را به سمت جستجوی هیجانات، لذت های جدید و نیز رفتارهای پرخطر سوق دهد (میلر، نیچ و فرائون^۱، ۲۰۰۷). سوء مصرف مواد یکی از جدی ترین مشکلات جوانان در سال های اخیر بوده است و پیچیدگی این مشکل، جوامع انسانی را با خطرات جدی سلامت روبرو کرده است (صرامی، قربانی و تقوی، ۱۳۹۲). سوء مصرف مواد در جوانان و نوجوانان آنها را با تبعات منفی شناختی، رفتاری و مشکلات روانشناختی مواجه می سازد (ونتور و همکاران^۲، ۲۰۱۳). کایرپی، وندر اسلویبجس و اینچلی^۳ (۲۰۰۸) به همپودی مصرف مواد و دیگر اختلالات سلامت روانی اشاره می کنند که نشانگر ارتباط قوی بین مصرف مواد با خودکشی، رفتارهای ضد اجتماعی، ترک تحصیل و ضعف تحصیلی است. عوامل پرخطر بسیاری در مصرف مواد و سوء مصرف مواد در نوجوانان دخیل هستند. پیشگیری از سوء مصرف مواد در نوجوانان نیازمند شناخت این عوامل خطر و تغییر عواملی است که قابل تغییر هستند (چاکراواتی، شاه و لطفی پور^۴، ۲۰۱۳) این مطالعه بر مرور پژوهش های مرتبط با عوامل خانوادگی، اجتماعی و فردی دخیل در سوء مصرف مواد و شناخت این عوامل تأکید دارد.

1 - Miller, Nigg, & Faraone,

2 - Wenthur et al

3 - Kirby, Van der Sluijs, & Inchley

4 - Chakravarthy, Shah, & Lotfiour

عوامل پرخطر خانوادگی: از میان تمام عوامل سهیم در رفتارهای سوء مصرف مواد، والدین و خانواده یکی از مهمترین نقش ها را ایفا می کنند. مروری بر تحقیقات پیشین، مؤید آن است که عواملی مانند سابقه بدرفتاری در دوران کودکی، اعتیاد والدین یا یکی از اعضای خانواده، تعارضات زنا شویی والدین، و وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین، جو عاطفی خانواده، شیوه های تربیتی والدین و ادراک نوجوان نسبت به پذیرش مصرف مواد توسط والدین، می تواند در مصرف مواد تاثیر بگذارد. به نظر می رسد عوامل خانوادگی مانند، ارتباط دوستانه والدین با نوجوان، حمایت عاطفی و نظارت والدین بر اعمال و رفتار فرزندان از جمله عوامل محافظت کننده هستند که احتمال خطر مصرف مواد را توسط نوجوانان کاهش می دهند (پوماریگا، رودریگز و کیلگوس^۱، ۲۰۰۴).

بدرفتاری^۲ در دوران کودکی: مطالعات بسیاری تأکید داشته اند که بدرفتاری در دوران کودکی و یا تجارب کودک از خشونت خانگی، می تواند به مشکلات سلامت بیانجامد که از آن جمله می توان، به سوء مصرف مواد، اقدام به خودکشی و اختلالات افسردگی اشاره کرد (آندا و همکاران^۳، ۲۰۰۶؛ پوتنام^۴، ۲۰۰۳؛ کندلر و همکاران^۵، ۲۰۰۰). مطالعات در حوزه کودک نیز نشانگر این مسئله است که بدرفتاری در کودکی، به ویژه، بدرفتاری جسمانی و غفلت با افزایش خطرپذیری مصرف مواد در نوجوانی همراه است، به طوری که ۲۹ درصد از افرادی که تجربه سوء رفتار در دوران کودکی داشته اند، در بزرگسالی نیز رفتارهای مصرف مواد داشته اند (وال و کوهل^۶، ۲۰۰۷؛ سینگ، تورنتون و تونمیر^۷، ۲۰۱۱). پژوهش ها به طور مکرر به بررسی ارتباط بین بدرفتاری جسمانی یا جنسی با مصرف نیکوتین، ماریجوانا و الکل و دیگر مواد غیرقانونی پرداخته اند (تونمیت، تورنتون، دراکا و وکرله^۸، ۲۰۱۰؛ کیلپاتریک، اسیرنو، ساوندرز، رسنیک، بست و اسپنجر^۹، ۲۰۰۰؛ دیوب و همکاران^{۱۰}، ۲۰۰۳). دیوب و همکاران (۲۰۰۳) حتی به این نکته اشاره دارند که بیشتر افرادی که سوء مصرف مواد دارند از خانواده هایی می آیند که در آن بدرفتاری و رفتارهای بهره کشانه وجود دارد. افزون بر این، بدرفتاری عاطفی نیز می تواند در رفتار مصرف مواد نوجوانان تاثیر بگذارد، اگرچه، تاثیر آن به اندازه بدرفتاری جسمانی یا جنسی نیست (مورانز و همکاران، ۲۰۰۴؛ همبرگر، لیب و سوان^{۱۱}، ۲۰۰۸). کیلپاتریک و همکاران (۲۰۰۰) مصرف مواد را نوعی راهبرد مقابله ای می دانند که در مواجهه با تجربیات آسیب زای دوران کودکی و فشارهای ناشی از آن مورد استفاده قرار می گیرد. نتایج یافته های چن، پراپ، دیلارا و کروو^{۱۱} (۲۰۱۱) و چنگ و لو^{۱۲} (۲۰۱۰) نیز بر وجود رابطه بین "قربانی غفلت والدین بودن" و احتمال بالای مصرف مواد تاکید کرده اند.

اعتیاد والدین و هم شیرها: اعتیاد والدین نیز می تواند یک عامل کلیدی در مصرف و سوء مصرف مواد توسط نوجوانان باشد. بلنتون، گیبونز، جرارد، کانگر و اسمیت^{۱۳} (۱۹۹۷) بیان می کنند که مصرف مواد توسط والدین، یکی از دلایل پایه ای و عمده در رفتارهای مصرف مواد نوجوانان است. کودکانی که با والدین معتاد زندگی می کنند از احتمال خطرپذیری بالایی برای گرایش به مصرف مواد در سنین پایین، وابستگی به مواد و سوء مصرف مواد برخوردارند (هوفمن و کربون^{۱۴}، ۲۰۰۲). علاوه بر این، مطابق با نتایج پژوهش لیچتلینگ، گابریل، لوئیس و وندرلی (۲۰۰۶) و اونیکو-اتیت و بلچر^{۱۵} (۲۰۱۲) در خانواده هایی که در آن والدین معتاد وجود دارد، میزان بالایی از مشکلات سلامت روان، بیکاری، خشونت خانگی، کمبود منابع و بزهکاری تجربه می شود. در نتیجه، فشار روانی ناشی از این مشکلات می تواند منجر به احساس درماندگی و درگیر شدن در مصرف مواد و الکل در نوجوانان شود.

- 1- Pumariega, A.J., Rodriguez, L., & Kilgus, M.D
- 2- Abuse
- 3- Anda et al
- 4- Putnam
- 5- Kendler et al
- 6- Wall & Kohl
- 7- Singh, Thrnton, & Tonmyr
- 8- Tonmyr, Thrnton, Draca, & Wekerle
- 9- Kilpatrick, Acierno, Saunders, Resnick, Best, & Schnurr
10. Hamburger, Leeb, & Swahn
11. Chen, Propp, deLara, & Corvo
12. Cheng & Lo
13. Blanton, Gibbons, Gerrard, Conger, & Smith
14. Hoffmann & Cerbone
- 15- Onigu-Otite & Belcher

همچنین سابقه مصرف مواد در خانواده می‌تواند احتمال مصرف مواد در سنین پایین‌تر از ۱۸ سالگی را پیش‌بینی کند (آزبورن و برگر^۱، ۲۰۰۱) و مصرف مواد توسط همشیره‌ها نیز احتمال مصرف همان مواد را در نوجوان افزایش می‌دهد (اگروال و لینسکی^۲، ۲۰۰۸).

نظارت والدینی: سوء مصرف مواد بر انضباط مادران و شیوه‌های تربیتی آنها هم‌تاثیر دارد، زیرا قضاوت و اولویت‌های آنها را مختل می‌کند؛ و در نتیجه، بر ثبات مراقبت و نظارت والدینی تاثیر منفی می‌گذارد (استریت، وایتلینگوم، گیبسون، کرینز و ایس^۳، ۲۰۰۸). تمامی این عوامل ممکن است بر تحول و کارکرد کودک عواقب منفی داشته باشد. ولش، مک میلان و جیمینسون^۴ (۲۰۰۳) در مطالعه خود نشان دادند که کودکان با والدین معتاد در مقایسه با کودکان با والدین عادی، دوبرابر بیشتر احتمال دارد که مورد بدرفتاری جسمانی یا جنسی قرار گیرند. شواهد نشان می‌دهد که در بیشتر فرهنگ‌ها، خانواده‌هایی که قویاً به اصول اخلاقی، مذهبی یا معنوی معتقدند، رفتارهای مصرف مواد را در فرزندان‌شان بازدارنده کرده و یا به تاخیر می‌اندازند (سو سمن، ساکارا، رودریگز و پوکرل^۵، ۲۰۰۶). افزون بر این، نظارت والدینی نیز بر رفتار مصرف مواد تاثیر دارد. هنگامی که نظارت بالاست (به اندازه)، نوجوانان خود را بیشتر ملزم می‌دارند که مطابق با هنجارهای اجتماعی رفتار کنند، زیرا باور دارند که والدین به آنها توجه دارند و هدایت‌شان می‌کنند؛ اما هنگامی که ادراک نوجوانان از نظارت والدین بر اعمال آنها پایین باشد، بیشتر تمایل دارند که مطابق با ترجیحات و خواسته‌هایشان رفتار خود را هدایت کنند (ویتارو، برندگن و ترمبلائی^۶، ۲۰۰۰؛ باهر، هافمن و یانگ^۷، ۲۰۰۵).

شیوه‌های فرزندپروری: راو، لاگرکا و الکسندرسون^۸ (۲۰۱۰) معتقدند شیوه‌های فرزندپروری مناسب تاثیر شگرفی بر رفتار کودکان دارد؛ اگر مشکلات دل‌بستگی وجود داشته باشد، بدین معنی که، ویژگی‌هایی مانند گرم بودن، تشویق، حمایت و پذیرش والدین کم باشد، احتمال روی آوردن به رفتارهای مصرف مواد بیشتر وجود دارد. نتایج یافته‌ها حاکی از آن است که بین سبک فرزندپروری طرد با گرایش به مصرف مواد رابطه مثبت و معنادار و بین سبک گرمی عاطفی با گرایش به مصرف مواد رابطه منفی و معنادار وجود دارد (سهیلی، دلشیری و موسوی، ۱۳۹۴؛ زراعت حرفه و خضری مقدم، ۱۳۹۶). والدینی که رویکرد اقتدارگرایانه و خوش‌بینانه‌ای را نسبت به فرزندان خود دارند در مقایسه با والدین مستبد و سهل‌انگار، رفتارهای خویشتندارانه و خود-مراقبتی را تشویق می‌کنند (دیهان و بولجواک^۹، ۲۰۱۰؛ مندس و همکاران، ۲۰۰۴). بر اساس مفروضات نظریه‌ی مهار اجتماعی^{۱۰} در زمینه مصرف مواد، هنگامی که نوجوانان رابطه نزدیکی با والدین خود دارند، خود را موظف می‌کنند از ارزش‌های آنها تخطی نکنند تا رضایت آنها فراهم شود (رایت و گولن^{۱۱}، ۲۰۰۱). بنابراین، اگر والدین مخالف مصرف مواد باشند، افراد با احتمال زیاد از مصرف مواد اجتناب می‌کنند. در مقابل، هنگامی که فرد رابطه نزدیکی با والدین خود نداشته باشد، خود را ملزم نمی‌کند تا به خواسته‌های آنها پاسخ دهد و در این موقعیت، احتمال بیشتری برای تجربه مصرف مواد وجود دارد. ادراک والدین نسبت به مصرف مواد نیز عامل تاثیرگذاری در مصرف مواد است. والیس^{۱۲} (۲۰۱۳) اظهار می‌دارد که اگر نوجوان حدس بزند که والدینش دیدگاه سهل‌گیرانه‌ای نسبت به مواد دارند، بیشتر احتمال دارد که در رفتارهای پرخطر درگیر شود زیرا والدین نظرات منفی خود را نسبت به این رفتارها ابراز نمی‌کنند. گرنه و همکاران^{۱۳} (۲۰۱۱) نشان داده‌اند که احتمال سوء مصرف مواد با صمیمیت والدینی نیز ارتباط دارد و کیفیت پایین روابط با والدین یکی از عوامل پرخطر در گرایش به اعتیاد است (هیومل، شلتن، هرن، مور و بری^{۱۴}، ۲۰۱۳). روابط نامناسب والدین و اختلافات خانوادگی نیز از عواملی هستند که گرایش به اعتیاد را تسهیل می‌کنند (رضایی، اسلامی و مهدی پور خراسانی، ۱۳۹۳).

1. Osborne, Berger
2. Agrawal & Lynskey
3. Street, Whittingum, Gibson, Cairns, & Ellis
4. Walsh, MacMillan, & Jamieson
5. Sussman, Skara, Rodriguez, & Pokhrel
6. Vitaro, Brendgen, & Tremblay
7. Bahr, Hoffmann, & Yang
8. Rowe, La Greca, & Alexandersson
9. DeHann & Boljevac
10. Social Control Theory
11. Wright & Cullen,
12. Wallis
13. Grant et al.
14. Hummel, Shelton, Heron, Moore & Bree

عوامل پرخطر اجتماعی: عوامل اجتماعی نیز به مانند عوامل خانوادگی در رفتارهای مصرف مواد تاثیرگذار هستند. تاثیر جامعه و خانواده اغلب به صورت همزمان است و این تعامل نظام پیچیده ای از عوامل پرخطر را در رفتار سوء مصرف مواد پیش بینی می کند. والیس (۲۰۱۳) نیز معتقد است، اهمیت تاثیر والدین و همسالان به این دلیل است که آنها محیط یک نوجوان را شکل می دهند و نوجوان رفتارهایی را که در این محیط می آموزد، تقلید می کند. بلنتون و همکاران (۱۹۹۷) گروه همسالان را نیز از عوامل مهم مصرف مواد در نوجوانان می دانند. نقش رسانه های جمعی نیز به عنوان یک عامل اجتماعی در رفتارهای مصرف مواد بسیار برجسته می باشد.

گروه همسالان: تجربه مواد به ندرت یک تجربه به صورت تنهایی است و معمولاً با گروه های همسال تجربه می شود (کالفات، کرونیگر، مونتسه و داچ^۱، ۲۰۱۱). داشتن شبکه ای از دوستان که رفتارهای سوء مصرف مواد و همچنین تجربه رفتارهای پرخطر را دارند، احتمال مشارکت نوجوانان را در این گروه ها افزایش می دهد. سهیم شدن در رفتارهای مصرف سیگار، الکل و یا ماریجوانا ممکن است نماد ابراز ارزش های مشترک باشد و ممکن است احساس تعلق و صمیمی بودن را در نوجوانانی که مشکلات هویت دارند، پرورش دهد (هویرنر-ریوکس و هولیست^۲، ۲۰۱۰). نتایج یافته های آرتیاگا، چن و رینولدز^۳ (۲۰۱۰) نشان داد که ترس از انزوای اجتماعی و طرد از سوی همسالان تاثیر معناداری بر مصرف مواد نوجوانان دارد، مخصوصاً در شرایطی که مصرف مواد به عنوان یک هنجار در فرهنگ نوجوانان شناخته می شود.

دیهان و بلجواک (۲۰۱۰) عقیده دارند ادراکات نوجوان از مصرف مواد و محبوبیت با افزایش مصرف ارتباط دارد. تروکو، کولدر، بوکر و ویسزوک^۴ (۲۰۱۲) و دیگو، فیلد و سندرز (۲۰۰۳) در پژوهش های خود نشان دادند که فشار همسالان و ادراک محبوبیت با افزایش خطر سوء مصرف مواد در نوجوانان ارتباط دارد، مخصوصاً هنگامی که نوجوانان باور دارند که میزان محبوبیت آنها در یک گروه با افزایش مصرف مواد همراه است، احتمال بیشتری وجود دارد که به رفتارهای مصرف مواد روی بیاورند (تروکو و همکاران، ۲۰۱۱). سیمانتو، شون و کلین^۵ (۲۰۰۰) نیز معتقدند مصرف سیگار در پسران به منظور بهبود بخشیدن به تصویر اجتماعی خود می باشد، در صورتی که در دختران به عنوان یک رفتار تسکینی مقابله با استرس قلمداد می شود. علاوه بر این، نوجوانانی که تمایل به رهبری دارند یا دوست دارند بالاتر از دیگران باشند، بیشتر تمایل به سیگار کشیدن دارند زیرا این رفتار را به پختگی و بالغ شدن ربط می دهند. اما کسانی که می خواهند مورد پذیرش گروه واقع شوند، بیشتر تمایل دارند که الکل مصرف کنند زیرا به عنوان یک فعالیت اجتماعی در گروه ادراک می شود (تروکو و همکاران، ۲۰۱۱). در مقابل، نوجوانانی که دوستان یا همسالانشان از نظر تحصیلی موفق هستند، یا در ورزش و فعالیت های تفریحی سالم شرکت می کنند، کمتر احتمال دارد که در سنین پایین مصرف مواد را شروع کنند (هاسه و پرتسچک، ۲۰۱۰). پاربل و همکاران (۲۰۰۶) نیز نشان دادند که مخالفت گروه همسالان با مصرف کانابیس می تواند به عنوان یک عامل محافظت کننده در عدم مصرف فرد باشد.

تاثیر رسانه ها و تکنولوژی: استفاده از رسانه های مختلف و بازی های کامپیوتری در سنین نوجوانی بسیار شیوع دارد و یک نوجوان ممکن است ساعت های طولانی را صرف تماشای تلویزیون، فیلم ها، سریال ها و بازی های کامپیوتری بکند. نتایج پژوهش ها نشانگر این نتایج است که استفاده فراوان از رسانه ها با رفتارهای پرخطر مانند چاقی، فعالیت های جنسی زود هنگام و مصرف الکل و مواد در سنین پایین ارتباط دارد (لاورسن و همکاران^۶، ۲۰۰۸؛ هانوینکل^۷، ۲۰۰۹). نتایج یافته های پژوهش ویکفیلد، فلی، نیچر و جیووینو (۲۰۰۳)، دی فرانزا و همکاران (۲۰۰۶) و سارجنت، ویلس، استولمیلر، گیبسون و گیبونز^۸ (۲۰۰۵) نشان داد که دیدن رفتارهای سیگار کشیدن در رسانه های جمعی با شروع مصرف سیگار در نوجوانان همراه است. مطالعات دیگری نیز به ارتباط بین استفاده از رسانه ها و

- 1- Calafa, Kronegger, Montse, Duch
- 2- Heavyrunner-Rioux & Hollist
- 3- Arteaga, Chen, & Reynolds
- 4- Trucco, Colder, Bowker, & Wiczorek
- 5- Simantov, Schoen, & Klein
- 6- Laurson et al
- 7- Hanewinkel et al
- 8- Sargent, Wills, Stoolmiller, Gibson, & Gibbons

مصرف ماریجوانا و الکل اشاره کرده اند (گروبر و پوپ^۱، ۲۰۰۲؛ هال^۲، ۲۰۰۶؛ آستین، چن و گروبر^۳، ۲۰۰۶؛ دالتون و همکاران^۴، ۲۰۰۶؛ پریماک، کرایمر، فاین و دالتون^۵، ۲۰۰۹).

عوامل پرخطر فردی: اگرچه ممکن است بسیاری از عوامل دخیل در سوء مصرف مواد در نوجوانان به عوامل بیرونی نسبت داده شود، عواملی نیز وجود دارد که فردی است و می‌تواند در اختلالات سوء مصرف مواد نقش برجسته ای داشته باشد. برخی از تحقیقات به اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی (فزون‌کنشی) و افسردگی اشاره کرده‌اند. علاوه بر این، افرادی که مبتلا به اختلالات اضطرابی هستند و یا مشکلات سلامت روان، هیجان‌خواهی و تکانشگری بالا و عزت‌نفس پایین دارند، نیز در معرض خطر ابتلا به سوء مصرف مواد قرار دارند. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که بیش‌فعالی، اختلال سلوک و تکانشگری احتمال خطر مصرف مواد را افزایش می‌دهند (کیلگوس و پوماریگا^۶، ۲۰۰۹؛ هرمن-استاهل، کریز، کروتیل و هلر^۷، ۲۰۰۶). نوجوانان با ویژگی‌های شخصیتی حساس و آسیب‌پذیر نیز بیشتر احتمال دارد که در سنین پیش از بلوغ به مصرف الکل روی بیاورند (گلدبرک^۸، ۲۰۱۲). ویژگی‌های شخصیتی که با مصرف مواد ارتباط دارد شامل، عزت‌نفس پایین، عدم قاطعیت و جرأت‌ورزی، مشکل در ارتباطات بین فردی و ضعف در مهارت‌های تصمیم‌گیری است (پوماریگا و همکاران، ۲۰۰۴). این‌گونه پنداشته می‌شود، که بسیاری از افراد نوجوان مصرف مواد را به عنوان خوددرمانی و به منظور کاهش نشانه‌های اضطراب، خجالت و مشکلات عاطفی ناشی از آسیب‌های دوران کودکی یا بدرفتاری جنسی استفاده می‌کنند (کلوپ و همکاران^۹، ۲۰۰۱).

نقص توجه و بیش‌فعالی: مطالعات متعددی که شامل یک فراتحلیل از ۱۳ مطالعه است، بیانگر این مسئله است که نقص توجه/بیش‌فعالی به افزایش خطر اختلال مصرف مواد در نوجوانی و بزرگسالی منجر می‌شود (چارچ، بیونگ، کلایمنز و لیلی^{۱۰}، ۲۰۱۱؛ واگنر^{۱۱}، ۲۰۰۴). اختلال نقص توجه/بیش‌فعالی، احتمال خطر مصرف الکل و نیکوتین را افزایش می‌دهد (سیمرز و همکاران^{۱۲}، ۲۰۱۵). مطالعه دیگری نشان داد که نوجوانان بیش‌فعال حدود ۱۹٪ تا ۴۶٪ سیگار مصرف می‌کنند، در مقابل، نوجوانان عادی حدود ۱۰٪ تا ۲۴٪ سیگار مصرف می‌کنند (فیوملر، کالینز و مکسلرنون^{۱۳}، ۲۰۰۷). افزون بر این، لمبرت^{۱۴} (۲۰۰۵) نیز در پژوهشی نشان داد افراد بیش‌فعال بیشتر احتمال دارد که در کنار مصرف سیگار، داروهای روان‌گردان نیز مصرف کنند. لی، هامفریز، فلوری، لو و گلس^{۱۵} (۲۰۱۱) مطرح می‌کنند که کودکان دارای بیش‌فعالی/نقص توجه با احتمال بیشتری اختلالات وابستگی و سوء مصرف موادی مانند نیکوتین، ماریجوانا، الکل، کوکائین و مواد دیگر را در بزرگسالی نشان می‌دهند.

افسردگی: افسردگی هم می‌تواند به ژنتیک ارتباط داشته باشد و هم می‌تواند نتیجه فشارهای روانی ناشی از مشکلاتی مانند، طلاق والدین، اعتیاد والدین، افسردگی یکی از اعضای خانواده و احساس ناکفایتی باشد (تیلور^{۱۶}، ۲۰۱۱). این استرس‌ها می‌تواند به احساس غمگینی منجر شود و برخی از نوجوانان را برانگیزد که برای رسیدن به حال بهتر مصرف مواد را آغاز کنند. این نوع خوددرمانی در میان نوجوانانی که تشخیص بالینی افسردگی را دریافت نمی‌کنند اما برخی از نشانه‌های افسردگی را دارند، بسیار شایع است (تیلور، ۲۰۱۱؛ لابی، اورتون، استور و ریگز^{۱۷}، ۲۰۰۵). همپودی افسردگی و اختلالات مصرف مواد در میان نوجوانان بسیار معمول است و تحقیقات ارتباط بین این دو را نشان داده‌اند (لابی و همکاران، ۲۰۰۵؛ تیلور، ۲۰۱۱؛ وو، هور، اکزی، فولر و کوهن^{۱۸}، ۲۰۰۸). نصیرزاده، شریفی‌راد، اسلامی و حسن‌زاده (۱۳۹۱) افسردگی را به عنوان یکی از عوامل روانشناختی مهم که با مصرف مواد مرتبط است، معرفی

- 1 - Gruber and Pope
- 2 - Hall
- 3 - Austin, Chen, and Grube
- 4 - Dalton et al
- 5 - Primack, Kraemer, Fine, & Dalton
- 6 - Kilgus & Pumariega
- 7 - Herman-Stahl, Krebs, Kroutil, & Heller
- 8 - Goldberg
- 9 - Kloep, et al
- 10 - Charach, Yeung, Climans, & Lillie
- 11 - Wagner
- 12 - Symmers et al
- 13 - Fuemmeler, Kollins, & McClernon
- 14 - Lambert
- 15 - Lee, Humphreys, Flory, Liu, & Glass
- 16 - Taylor
- 17 - Libby, Orton, Stover, & Riggs
- 18 - Wu, Hoven, Okezie, Fuller, & Cohen

می‌کند. نتایج پژوهش اکبری و عمویور (۱۳۸۹) نشان داد که بین افسردگی بالا و نگرش مثبت به اعتیاد در نوجوانان مقطع متوسطه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. علاوه بر این، ارتباط بین افسردگی و الکل در پسران قوی تر است، اما در دختران ارتباط بین افسردگی و مصرف نیکوتین قوی تر است. برخی از پژوهش‌ها اشاره کرده‌اند که افسردگی با سیستم پاداش در مغز که دوپامین را آزاد می‌کند، ارتباط دارد (رائو و همکاران^۱، ۱۹۹۹؛ کاپور و من^۲، ۱۹۹۲؛ بریدی و سینها^۳، ۲۰۰۵).

اختلالات اضطرابی: مطالعات پیشین نشان داده‌اند که اختلالات اضطرابی رابطه مثبت با مصرف مواد داشته‌اند (کندل و همکاران^۴، ۱۹۹۷؛ بروک، کوهن و بروک^۵، ۱۹۹۸؛ سونگ، ارکانلی، آنگولد و کاستلو^۶، ۲۰۰۴). فرضیه‌ای که درباره افراد مضطرب و سیگار کشیدن مطرح می‌شود این است که افراد مضطرب از احتمال افزایش خطر مصرف سیگار برخوردارند، زیرا عواملی مانند فشار همسالان، تسهیل شدن تعاملات اجتماعی و تصور تأثیرات آرامبخش سیگار را تجربه می‌کنند (جانسون و همکاران^۷، ۲۰۰۰). نصیر زاده و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای بر روی جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال دریافتند که از میان مشکلات روانشناختی مانند افسردگی، اضطراب و استرس، اضطراب قوی‌ترین رابطه را با مصرف مواد دارد. در مطالعه دیگری نشان داده شد که اضطراب اجتماعی با سیگار کشیدن در پسران ارتباط دارد، اما در دختران این ارتباط منفی بود. در مقابل، در دختران اختلالات دیگر اضطرابی مانند وسواس-اجبار، گذر هراسی (ترس از مکان‌های باز)^۸ و اضطراب جدایی رابطه مثبت و معناداری با مصرف مواد داشت (وو و همکاران، ۲۰۱۰). کدزیور و لایبر^۹ (۲۰۱۴) در یک فرا تحلیل از ۳۱ مطالعه به این نتیجه رسیدند که اضطراب به طور مثبتی با مصرف کانابیس ارتباط دارد. علاوه بر این، بین اضطراب و مصرف بالای الکل نیز رابطه وجود دارد. اختلال شوک پس از حادثه (PTSD) نیز با افزایش احتمال مصرف مواد ارتباط دارد، به ویژه با مصرف ماری جوانا و مواد سخت مانند LSD، کوکائین، هروئین و مواد استنشاقی (کیلیاتریک و همکاران، ۲۰۰۰). این افزایش خطر ممکن است نتیجه این واقعیت باشد که آسیب یا حادثه‌ای که منجر به PTSD می‌شود، فرد را متحمل فشار روانی بالایی می‌کند و افراد مبتلا برای مقابله با فشار روانی شدید به مصرف مواد روی می‌آورند (کیلیاتریک و همکاران، ۲۰۰۰؛ ویتسل و همکاران، ۲۰۱۳).

هیجان خواهی و تکانشگری: هیجان خواهی به عنوان نیاز به هیجان شدید به همراه تمایل به خطرپذیری برای اکتساب تجارب هیجانی تعریف شده است (زاگرمین^{۱۰}، ۱۹۹۴). گلدستاین و ولکو^{۱۱} (۲۰۰۲) معتقدند عدم پاسخ به محرک‌های طبیعی پاداش دهنده و نیاز برای تهییج بیشتر می‌تواند رفتارهای مصرف مواد را برانگیزد. تکانشگری نیز به عنوان از دست دادن بازدارندگی مهار پاسخ به محرک‌های پاداش دهنده تعریف شده است (استنفورد و همکاران^{۱۲}، ۲۰۰۴). مدل‌های وابستگی به مواد نشانگر این هستند که نقصان در سیستم مهار بازداری، احتمال خطر رفتارهای مصرف مواد را افزایش می‌دهد (اوریت^{۱۳}، ۲۰۰۸). ویژگی‌هایی مانند تکانشگری و هیجان خواهی در میان افرادی که اعتیاد مزمن دارند، بیشتر دیده می‌شود و افزایش خطرپذیری را در سوء مصرف مواد بالا می‌برد (ارچه، تورتون، پرادهان، بولمر و رابینز^{۱۴}، ۲۰۱۰). نوربری و حسین^{۱۵} (۲۰۱۵) و بلین، مار، دالی، رابینز و اوریت^{۱۶} (۲۰۰۸) نیز به نقش رفتارهای تکانشگرانه و در جستجوی تازگی^{۱۷} در آمادگی به مصرف مواد اشاره کرده‌اند.

عزت نفس: فقدان عزت نفس می‌تواند منجر به بسیاری از مشکلات اجتماعی مانند ارتکاب جرم و سوء مصرف مواد شود (علوی، ۲۰۱۱). خواجه دالویی، زوار، علیدوست و پوراندی (۲۰۱۳) در مطالعه خود نشان دادند که رابطه معناداری بین عزت نفس و

- 1- Rao et al
- 2- Kapur & Mann
- 3- Brady & Sinha
- 4- Kandel et al
- 5- Brook , Cohen, & Brook
- 6- Sung, Erkanli , Angold , & Costello
- 7- Johnson et al
- 8- agoraphobia
- 9 - Kedzior & Laebert
- 10 - Zuckerman
- 11 - Goldstein & Volkow
- 12- Stanford et al
- 13 - Everitt et al
- 14 - Ersche, Turton, Pradhan, Bullmore, & Robbins
- 15 - Norbury & Husain
- 16- Belin, Mar, Dalley, Robbins, & Everitt
- 17 - Novelty-Seeking

رفتارهای مصرف سیگار و دیگر مواد غیرقانونی وجود دارد. در مطالعه نصیری، بخشی پور رود سری و نصیری (۱۳۹۳) نیز رابطه منفی معناداری بین عزت نفس و گرایش به اعتیاد وجود داشت. بنابراین عزت نفس سازه بسیار مؤثری است و بین عزت نفس پایین و اختلالات رفتاری و هیجانی، رفتارهای ضد اجتماعی (پرخاشگری یا خشونت و فعالیت های مجرمانه) و افکار خودکشی، سیگار کشیدن، سوء مصرف مواد، افت تحصیلی و بی مسئولیتی رابطه وجود دارد (مشکی و اشتریان، ۲۰۱۰؛ گولن، سروک و بالی^۱، ۲۰۰۷؛ خواجه دالویی و همکاران، ۲۰۱۳).

نتیجه گیری

در این مقاله به برخی از عوامل خانوادگی، اجتماعی و فردی مهم که در رفتارهای سوء مصرف مواد دخیل هستند، اشاره شد. عوامل خانوادگی یکی از مهمترین عوامل دخیل در سوء مصرف مواد بودند که بر رابطه والد-کودک، روابط بین فردی والدین، شیوه های تربیتی والدین و روابط با همشیرها تاکید دارند. نقش گروه همسالان و رسانه های جمعی نیز در شروع مصرف مواد و سپس پیشرفت و ادامه آن نقش برجسته ای دارد. مشکلات روانشناختی مانند، نقص توجه / بیش فعالی، افسردگی، اختلالات اضطرابی، هیجان خواهی و تکانشگری و عزت نفس پایین نیز از جمله عوامل فردی هستند که با سوء مصرف مواد در نوجوانان ارتباط دارد و برخی از نوجوانان سعی می کنند برای کاهش و تسکین نشانه های این اختلالات به مصرف مواد روی بیاورند. بنابراین پروتکل ها و برنامه های مداخله ای باید جامع باشد و بر شرکت فعال والدین و رشد مهارت های فردی، اجتماعی، ارتباطی، احساس شایستگی و خود-نظم دهی نوجوانان تأکید داشته باشد.

منابع

- اکبری، بهمن و عموپور، مسعود. (۱۳۸۹). رابطه افسردگی با نگرش به سوء مصرف مواد مخدر در دانش آموزان دوره متوسطه شهرستان رشت. *روانشناسی تربیتی*، ۱ (۲)، ۷-۲۰.
- رضایی، احمد؛ اسالمی، بهروز و مهدی پور خراسانی، ملیحه. (۱۳۹۳). نقش خانواده در گرایش جوانان به اعتیاد در شهرستا ورامین. *فصلنامه مطالعات جامعه شناختی جوانان*، ۵ (۲۵)، ۵۲-۷۰.
- زراعت حرفه، فهیمه و خضری مقدم، نوشیروان. (۱۳۹۶). نقش جو عاطفی خانواده و رضایت از زندگی در پیشبینی گرایش به اعتیاد. *فصلنامه سلامت اجتماعی و اعتیاد*، ۴۴، ۶۸-۵۵.
- سهیلی، مهین؛ دهشیری، غلامرضا و موسوی، سیده فاطمه. (۱۳۹۴). گرایش به سوءمصرف مواد مخدر: بررسی مؤلفه های پیشبین سبک فرزندپروری، استرس و تیپ شخصیتی. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۹ (۳۳)، ۹۱-۱۰۶.
- صرامی، حمید؛ قربانی، مجید؛ تقوی، م. (۱۳۹۲). بررسی دو دهه تحقیقات شیوع شناسی مصرف مواد در بین دانشجویان دانشگاه های ایران. *فصلنامه اعتیاد پژوهی*، ۷ (۲۷)، ۹-۳۷.
- نصیرزاده، مصطفی؛ شریفی راد، غلامرضا؛ اسلامی، احمد و حسن زاده، اکبر. (۱۳۹۳). بررسی مقایسه ای افسردگی، اضطراب و استرس در جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال با رفتار و عدم رفتار سوء مصرف مواد. *مجله تحقیقات نظام سلامت*، ۶، ۱۰۱۶-۱۰۰۹.
- نصیری، فرزاد؛ بخشی پور رودسری، عباس؛ نصیری، سامان. (۱۳۹۳). پیش بینی گرایش به مواد بر اساس عزت نفس و مؤلفه های هوش هیجانی. *فصلنامه اعتیاد پژوهی سوء مصرف مواد*، ۸ (۳۱)، ۱۴۷-۱۳۵.

- Alavi, H. R. (2011). The Role of Self-esteem in tendency towards drugs, theft and prostitution. *Addict & Health*, 3(3-4), 119-124.
- Agrawal, A., & Lynskey, M. T. (2008). Are there genetic influences on addiction: Evidence from family, adoption and twin studies. *Addiction*, 103(7), 1069-1081.
- Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C., Perry, B. D., & Giles, W.H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European Archives of Psychiatry and Clinical Neuroscience*, 256, 174-186
- Anderson, B., Miller, P. Beck, F. & Chomynova, P. (2009). The prevalence of and perceived risks from drug use among teenagers in 33 European countries. *Journal of Substance Use*, 14 (3-4), 189-196.

- Arteaga, I., Chen, C.C. & Reynolds, A.J. (2010). Childhood predictors of adult substance abuse. *Children and Youth Services Review*, 32, 1108-1120.
- Austin, E.W., Chen, M.J., & Grube, J.W. (2006). How does alcohol advertising influence underage drinking? The role of desirability, identification and skepticism. *Journal of Adolescent Health*, 38(4):376-384.
- Bahr, S. J., Hoffmann, J. P. & Yang, X. (2005). Parental and Peer Influences on the Risk of Adolescent Drug Use. *The Journal of Primary Prevention*, 26(6), 529-551.
- Belin, D., Mar, A. C., Dalley, J. W., Robbins, T. W., & Everitt, B. J. (2008). High impulsivity predicts the switch to compulsive cocaine-taking. *Science*, 320, 1352-1355.
- Blanton, H., Gibbons, F. X., Gerrard, M., Conger, K. J., & Smith, G. E. (1997). Role of family and peers in the development of prototypes associated with substance use. *Journal of Family Psychology*, 11(3), 271-288.
- Brady, K. T. & Sinha, R. (2005). Co-occurring mental and substance use disorders: the neurobiological effects of chronic stress. *American Journal of Psychiatry*, 162 (8), 1483-1493.
- Calafat, T. A., Kronegger, L., Montse, J., Duch, M.A., & Kosir, M. (2011). Influence of the friends' network in drug use and violent behaviour among young people in the nightlife recreational context. *Psicothema*, 4, 544-551.
- Chakravarthy, B., Shah, S., & Lotfiour S. (2013). Adolescent drug abuse awareness & prevention. *Indian Journal of Medical Research*, 137(6):1021-3.
- Charach, A., Yeung, E. Climans, T., & Lillie, E. (2011). Childhood attention deficit/hyperactivity disorder and future substance use disorders: comparative meta-analyses. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 50(1), 9-21.
- Chen, W. Y., Propp, J., deLara, E., & Corvo, K. (2011). Child neglect and its association with subsequent Juvenile drug and alcohol offense. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 28(4), 273-290.
- Cheng, T. C. & Lo, C. C. (2010). The roles of parenting and child welfare services in alcohol use by adolescents. *Children and Youth Services Review*, 32(1), 38-43.
- Dalton, M.A., Adachi-Mejia, A.M., Longacre, M.R., Titus-Ernstoff, L.T., Gibson, J.J., Martin, S.K., ... & Beach, M. L. (2006). Parental rules and monitoring of children's movie viewing associated with children's risk for smoking and drinking. *Pediatrics*, 118(5), 1932-1942.
- DeHann, L. & Boljevac, T. (2010). Alcohol prevalence and attitudes among adult and adolescents: their relation to rural communities. *Journal of Child & Adolescent Substance Abuse*, 19, 223-243.
- Diego, M. A., Field, T. M., & Sanders, C. E. (2003). Academic performance, popularity, and depression predict adolescent substance use. *Adolescence*, 38(149), 35-42.
- DiFranza, J.R., Wellman, R.J., Sargent, J.D., Weitzman, M., Hipple, B.J., & Winickoff, J.P. (2006). Tobacco promotion and the initiation of tobacco use: assessing the evidence for causality. *Pediatrics*, 117, 1237-1248.
- Dube, S. R., Felitti, V. J, Dong, M., Giles, W.H., Anda, R.F. (2003). The impact of adverse childhood experiences on health problems: evidence from four birth cohorts dating back to 1900. *Prev Med*, 37, 268-277.
- Ersche, K.D., Turton, A.J., Pradhan, S., Bullmore, E.T., & Robbins, T.W. (2010). Drug Addiction endophenotypes: Impulsive Versus Sensation-Seeking Personality Traits. *Biological Psychiatry*, 68(8), 770-773.
- Fuemmeler, B.F., Kollins, S.H., & McClernon, F.J. (2007). Attention deficit hyperactivity disorder symptoms predict nicotine dependence and progression to regular smoking from adolescence to young adulthood. *Journal of Pediatric Psychology*, 32(10), 1203-1213.
- Goldberg, R. (2012.) *Addictive Behavior in Children and Young Adults: The Struggle for Freedom*, Edinburgh: Floris Books.
- Goldstein R.Z., Volkow N.D. (2002). Drug addiction and its underlying neurobiological basis: Neuroimaging evidence for the involvement of the frontal cortex. *American Journal of Psychiatry*, 159, 1642-1652.
- Grant, T., Huggins, J., Graham, J. C., Ernst, C., Whitney, N. & Wilson, D. (2011). Maternal substance abuse and disrupted parenting: Distinguishing mothers who keep their children from those who do not. *Children and Youth Services Review*, 33(11), 2176-2185.
- Gruber, A.J., & Pope, H.G. (2002). Marijuana use among adolescents. *Pediatrics Clinics of North America*, 49(2), 389-413.
- Guillon, M., Crocq, M. A., & Bailey, P. E. (2007). Nicotine dependence and self-esteem in adolescents with mental disorders. *Addictive Behaviors*, 32, 758-764.
- Hamburger, M. E., Leeb, R. T., & Swahn, M. H. (2008). Childhood maltreatment and early alcohol use among high-risk adolescents. *Journal of Studies on Alcohol and Drugs*, 69(2), 291-295.
- Hanewinkel, R. & Sargent, J.D. Longitudinal study of exposure to entertainment media and alcohol use among German adolescents. *Pediatrics*, 123(3), 989-995.
- Heavysrunner-Rioux, A.R. & Hollist, D.R. (2010). Community, Family and Peer Influences on Alcohol, Marijuana and Illicit Drug Use Among a Sample of Native American Youth: An Analysis of Predictive Factors. *Journal of Ethnicity in Substance Abuse*, 9, pp. 260-283.
- Hall, W.D. (2006). Cannabis use and the mental health of young people. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 40(2), 105-113.
- Herman-Stahl, M.A., Krebs, C.P. Kroutil, L.A. & Heller, D.C. (2006). Risk and protective factors for nonmedical use of prescription stimulants and methamphetamine among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 39, 374-380.
- Hoffmann, J. P & Cerbone, F. G. (2002). Parental substance use disorder and the risk of adolescent drug abuse: an event history analysis. *Drug and Alcohol Dependency*, 66, 255-264.

- Hummel, A., Shelton, K. H., Heron, J., Moore, L & Bree, M. (2013). A systematic review of the relationships between family functioning, pubertal timing and adolescent substance use. *Addiction*, 108(3), 487-496.
- Johnson, J.G., Cohen, P., Pine, D.S., Klein, D.F., Kasen S., & Brook, J.S. (2000). Association between cigarette smoking and anxiety disorders during adolescence and early adulthood. *Journal of the American Medical Association*, 284(18), 2348-2351.
- Kandel, D.B., Johnson, J.G., Bird, H.R., Canino, G, Goodman, S.H, Lahey, B.B., ... & chwab-Stone, M. (1997). Psychiatric disorders associated with substance use among children and adolescents: Findings from the methods for the epidemiology of child and adolescent mental disorders (MECA) study. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(2), 121-132.
- Kapur, S. & Mann, J. J. (1992). Role of the dopaminergic system in depression. *Biological Psychiatry*, 32(1), 1-17.
- Kedzior, K, K. & Laeber, L. T. (2014). A positive association between anxiety disorders and cannabis use or cannabis use disorders in the general population- a meta-analysis of 31 studies. *BMC Psychiatry*, 14 (136), 1-22.
- Kendler, K. S., Bulik, C. M, Silberg, J., Hettema, J. M., Myers, J., & Prescott, C. A. (2000). Childhood sexual abuse and adult psychiatric and substance abuse disorders in women: an epidemiological and cotwin control analysis. *Arch Gen Psychiatry*, 57, 953-959.
- Khajehdaluae, M., Zavar, A., Alidoust, M., & Pourandi, R. (2013). The relation of self-esteem and illegal drug usage in high school students. *Iranian Red Crescent Medical Journal*, 15(11): e7682, 1-7.
- Kilgus, M.D. & Pumariega, A.J. (2009). Psychopathology in Cocaine-abusing Adolescents. *Addictive Disorders & Their Treatment*, 8 (3), 138-144.
- Kilpatrick, D. G., Acierno, R., Saunders, B., H., & Resnick, C. L. S. (2000). Abuse and dependence: data from a national sample. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 68(1), 19-30.
- Kirby, J., Van der Sluijs, W. & Inchley, J. (2008). Young People and Substance Use: The influence of personal, social and environmental factors on substance use among adolescents in Scotland. Child and Adolescent Health Research Unit (CAHRU) University of Edinburgh.
- Kloep, M., Hendry, L.B. Ingebrigtsen, J.E. Glendinning, A. & Espnes G.A. (2001). Young people in drinking societies? Norwegian, Scottish and Swedish adolescent s' perceptions of alcohol use. *Health Education Research*, 16 (3), 279-291.
- Lambert, N. (2005). The Contribution of Childhood ADHD, Conduct Problems, and Stimulant Treatment to Adolescent and Adult Tobacco and Psychoactive Substance Abuse. *Ethical Human Psychology and Psychiatry*, 7(3), 197-221.
- Laurson, K.R., Eisenmann, J.C., Welk, G.J., Wickel, E.E., Gentile, D.A., & Walsh, D.A. (2008). Combined influence of physical activity and screen time recommendations on childhood overweight. *The Journal of Pediatrics*, 153 (2), 209-214.
- Lee, S.S., Humphreys, K.L., Flory, K., Liu, R., & Glass, K. (2011). Prospective association of childhood AttentionDeficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) and substance use and abuse/dependence: A meta-analytic review. *Clinical Psychological Review*, 32, 328-341.
- Leichtling, G., Gabriel, R. M., Lewis, C. K., & Vander Ley, K. J. (2006). *Adolescents in treatment: Effects of parental substance abuse on treatment entry characteristics and outcomes*. Retrieved from <http://www.tandfonline.com.libproxy.lib.csusb.edu>
- Libby, A. M., Orton, H. D., Stover, S. K., & Riggs, P. D. (2005). What came first, major depression or substance use disorder? Clinical characteristics and substance use comparing teens in a treatment cohort. *Addictive Behaviors*, 30(9), 1649-1662.
- Miller, T.W., Nigg, J.T., Faraone, S.V. (2007). Axis I and II comorbidity in adults with ADHD. *Journal of Abnormal Psychology*, 116, 519-528.
- Moshki, M. & Ashtarian, H. (2010). Perceived health locus of control, self-esteem, and its relations to psychological well-being status in Iranian students. *Iran J Public Health*. 39(4), 70-77.
- Norbury, A. & Husain, M. (2015). Sensation-seeking: Dopaminergic modulation and risk for psychopathology. *Behavioral Brain Research*, 288, 79-93.
- Onigu-Otite, E. C. & Belcher, H. M.E. (2003). Maternal drug abuse history, maltreatment, and functioning in a clinical sample of urban children. *Child Abuse & Neglect*, 36, 491-497.
- Osborne, C. & Berger, L.M. (2009). Parental substance abuse and child well-being: A consideration of parents' gender and co residence. *Journal of Family Issues*, 30(3), 341-370.
- Primack, B. A., Kraemer, K. L., Fine, M. J., & Dalton, A. M. (2009). Media Exposure and Marijuana and Alcohol Use Among Adolescents. *Subst Use Misuse*, 44(5): 722-739.
- Pumariega, A.J., Rodriguez, L., & Kilgus, M.D. (2004). Substance abuse among adolescents: Current perspectives. *Addictive Disorders & Their Treatment*, 3 (4), 145-155.
- Putnam, F. W. (2003). Ten-year research update review: child sexual abuse. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 4, 269-278.
- Rao, U., Ryan, N.D., Birmaher, B., Dahl, R.E., Williamson, D.E., Kaufman, J., ... & Nelson, B. (1999). Factors associated with the development of substance use disorder in depressed adolescents. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 38(9), 1109-1117.

- Rowe, C. L., La Greca, A. M., & Alexandersson, A. (2010). Family and individual factors associated with substance involvement and PTS symptoms among adolescents in greater New Orleans after Hurricane Katrina. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 78*(6), 806–817.
- Sargent, J.D., Wills, T.A., Stoolmiller, M., Gibson, J., & Gibbons, F.X. (2006). Alcohol use in motion pictures and its relation with early-onset teen drinking. *Journal of Studies on Alcohol, 67*(1), 54–65.
- Simantov, E. C. Schoen, and J. D. Klein. (2000). Health-compromising behaviors: why do adolescents smoke or drink? Identifying underlying risk and protective factors. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine, 154* (10), 1025–1033.
- Singh, V. S., Thornton, T., & Tonmyr, L. (2011). Determinants of substance abuse in a population of children and adolescents involved with the child welfare system. *International Journal of Mental Health and Addiction, 9*(4), 382–397.
- Snedker, J. K., Herting, A. R. & Walton, E. (2009). Contextual effects and adolescent substance use: exploring the role of neighborhoods. *Social Science Quarterly, 90*(5), 1272–1297.
- Stanford, M.S., Mathias, C.W., Dougherty, D.M., Lake, S.L., Anderson, N.E., & Patton J.H. (2009). Fifty years of the Barratt Impulsiveness Scale: An update and review. *Personality and Individual Differences, 47*, 385–395.
- Street, K., Whitingum, G., Gibson, P., Cairns, P., & Ellis, M. (2008). Is adequate parenting compatible with maternal drug use? A 5-year follow-up. *Child Care, Health and Development, 34*, 204–206.
- Sung, M., Erkanli, A., Angold, A., & Costello, E. (2004). Effects of age at first substance use and psychiatric comorbidity on the development of substance use disorders. *Drug and Alcohol Dependence, 75*(3), 287–299.
- Sussman, S., Skara, S. Rodriguez, Y. & Pokhrel, P. (2006). Non drug use-and drug use-specific spirituality as one-year predictor of drug use among high-risk youth. *Substance Use & Misuse, 41*, 1801-1816.
- Symmes, A., Winters, K. C., Fahnhorst, T., Botzet, A., Lee, S., August, G., & Realmuto, G.(2015). The association between attention-deficit hyperactivity disorder and nicotine use among adolescents and young adults. *Journal of Child and Adolescents Substance Abuse, 24*(1), 37–45.
- Taylor, O. D. (2011). Adolescent depression as a contributing factor to the development of substance use disorders. *Journal of Human Behavior in the Social Environment, 21*(6), 696–710.
- Tonmyr, L., Thnrton, T., Draca, J., & Wekerle, C. (2010). A review of childhood maltreatment and adolescent substance use relationship. *Current Psychiatry Reviews, 6*(3), 223–234.
- Trucco, E. M., Colder, C. R., Bowker, J. C., & Wiczorek, W. F. (2011). Interpersonal goals and susceptibility to peer influence: risk factors for intentions to initiate substance use during early adolescence. *Journal of Early Adolescence, 31*(4), 526–547
- Vitaro, F., Brendgen, M., & Tremblay, R. E. (2000). Influence of deviant friends on delinquency: Searching for moderator variables. *Journal of Abnormal Child Psychology, 28*, 313–325.
- Wagner, K. D. (2004). Childhood ADHD and adolescent substance use. *The Psychiatric Times, 21*(4), 92.
- Wakefield, M., Flay, B., Nichter, M., & Giovino G.(2003). Role of the media in influencing trajectories of youth smoking. *Addiction, 98*(1), 79–103.
- Wall, A. E. & Kohl, P. L. (2007). Substance use in maltreated youth: findings from the national survey of child and adolescent wellbeing. *Child Maltreatment, 12*(1), 20–30.
- Wallis, D. J. (2013). *Adolescent substance abuse treatment: Does family systems therapy improve family functioning and decrease substance abuse?* Doctoral dissertation.
- Walsh, C., MacMillan, H. L., & Jamieson, E. (2003). The relationship between parental substance abuse and child maltreatment: Findings from the Ontario Health Supplement. *Child Abuse & Neglect, 27*, 1409–1425.
- Wenthur, C.J., Cross, B.S, Vernon, V.P., Shelly, J.L., Harth, B.N., Lienhoop, A.D., ... & Murawski, M.M. (2013). Opinions and experiences of Indiana pharmacists and student pharmacists: the need for addiction and substance abuse education in the United States. *Research in Social and Administrative Pharmacy, 9*(1), 90–100.
- Whitesell, M., Bachand, A., Peel, J., & Brown, M. (2013). Familial, Social, and Individual Factors Contributing to Risk for Adolescent Substance Use. *Journal of Addiction, 579310*, 1-9.
- Wright, J. P., & Cullen, F. T. (2001). Parental efficacy and delinquent behavior: Do control and support matter? *Criminology, 39*, 677–705.
- Wu, P., Goodwin, R. D., Fuller, C., Liu, X., Comer, J. S., Cohen, P., & Hoven, C. W. (2010). The relationship between anxiety disorders and substance use among adolescents in the community: Specificity and gender differences. *Journal of Youth Adolescents, 39*(2), 177–188.
- Wu, P., Hoven, C. W., Okezie, N., Fuller, C. J., & Cohen, P. (2008). Alcohol abuse and depression in children and adolescents. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse, 17*(2), 51–69.
- Zuckerman, M. (1994). *Behavioural Expressions and Biosocial Bases of Sensation-Seeking*. Cambridge University Press: Cambridge, UK.